

ผลสำเร็จการส่งเสริมพัฒนาเพื่อยกระดับชั้นความเข้มแข็ง

สหกรณ์ภาคการเกษตรจากระดับชั้น 2 สู่ชั้น 1

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

.....

1. บทนำ

ภายใต้แผนปฏิบัติงานและงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ แผนงานพื้นฐานด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน กิจกรรมหลักส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร กิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพ โดยมุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง โดยดำเนินการใน 4 ด้าน ได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการสมาชิก การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจ ประสิทธิภาพในการจัดการองค์กร และประสิทธิภาพการบริหารงาน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อสนับสนุนให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเกิดการพัฒนาและปรับตัวทั้งด้านการบริหารจัดการองค์กรและด้านการดำเนินธุรกิจ ยกระดับความเข้มแข็งของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้สถาบันเกษตรกรมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง เป็นที่พึงของสมาชิกและชุมชนและอย่างยั่งยืนต่อไป

จากผลการประเมินศักยภาพสหกรณ์ ประจำปี 2565 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 พบว่าสหกรณ์ภาคการเกษตรในจังหวัดมหาสารคาม 48 แห่ง มีความเข้มแข็งระดับชั้น 1 จำนวน 14 แห่ง และชั้น 2 จำนวน 31 แห่ง รวมจำนวน 45 แห่ง หรือร้อยละ 93.75 ของสหกรณ์ที่ดำเนินการ ซึ่งกรมส่งเสริมสหกรณ์ กำหนดให้สำนักงานสหกรณ์จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการส่งเสริมพัฒนาเพื่อยกระดับความเข้มแข็งสหกรณ์ภาคการเกษตรจากระดับชั้น 2 สู่ชั้น 1 โดยมีเป้าหมาย จำนวน 4 แห่ง จากจำนวนสหกรณ์การเกษตรที่อยู่ในระดับชั้น 2 ทั้งสิ้น 31 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 12.90

2. กรอบแนวทางปฏิบัติของกรมส่งเสริมสหกรณ์

กรมส่งเสริมสหกรณ์ กำหนดกรอบแนวทางปฏิบัติการส่งเสริมพัฒนาเพื่อยกระดับชั้นความเข้มแข็ง สหกรณ์ภาคการเกษตรจากระดับชั้น 2 สู่ชั้น 1 เพื่อให้สำนักงานสหกรณ์จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการ ดังนี้

1. พิจารณาคัดเลือกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการจัดระดับชั้นความเข้มแข็ง ชั้น 2 เพื่อนำสู่กระบวนการยกระดับสู่ชั้น 1 ตามเป้าหมายที่กำหนด และแจ้งรายชื่อให้กรมส่งเสริมสหกรณ์ทราบ
2. มอบหมายเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลผลการจัดชั้นสหกรณ์ภาคการเกษตรเป้าหมาย เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแนวทางในการยกระดับชั้นความเข้มแข็ง
3. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย กำหนดขั้นตอนวิธีการในการยกระดับชั้นความเข้มแข็ง เช่น การควบคุมภายใน การพัฒนาธุรกิจเดิม เสริมธุรกิจใหม่ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก ภายในเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม 2565
4. ติดตามความก้าวหน้า แนะนำส่งเสริมสหกรณ์ภาคการเกษตร ตามแนวทางวิธีการ และขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง และนำเสนอผู้เกี่ยวข้องทราบ

5. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับสหกรณ์เป้าหมาย เพื่อติดตามความก้าวหน้า และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ภายในเดือนเมษายน – มิถุนายน 2565

6. ติดตามและรายงานผลการดำเนินงานโดยบันทึกข้อมูลสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ในระบบโปรไฟล์ ระบบรายงานข้อบกพร่องของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร และระบบรายงาน E-project ตามระยะเวลาที่กำหนด

3. เกณฑ์การจัดระดับความเข้มแข็งสหกรณ์

เกณฑ์การจัดระดับความเข้มแข็งสหกรณ์ ประกอบด้วยเกณฑ์การประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

1. ความสามารถในการให้บริการสมาชิก เป็นการประเมินว่าสหกรณ์มีความสามารถในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้บริการแก่สมาชิกในด้านต่าง ๆ เช่น การรับฝากเงิน การให้เงินกู้ การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การแปรรูปผลผลิต และการรวบรวมผลผลิต มีสัดส่วนต่อสมาชิกทั้งหมดมากน้อยเพียงใด เกณฑ์ให้คะแนน มีดังนี้

ความสามารถในการให้บริการสมาชิก	คะแนน
มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 70	4
ระหว่างร้อยละ 60-69	2
ต่ำกว่าร้อยละ 60	0

2. ประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ เป็นการประเมินจากอัตราส่วนทางการเงินของสหกรณ์ ในการดำเนินธุรกิจและการบริหารงานของสหกรณ์ โดยพิจารณาจาก (1) อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน (2) อัตราผลตอบแทนต่อทุน (3) อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (4) อัตราส่วนทุนหมุนเวียน (5) อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไรก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน (6) อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ และ (7) อัตราส่วนหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนด เกณฑ์ให้คะแนน มีดังนี้

ประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ	คะแนน
ระดับมั่งคั่งดีมาก	4
ระดับมั่นคงดี	3
ระดับมั่นคงตามมาตรฐาน	2
ระดับมั่นคงต่ำกว่ามาตรฐาน	1
ระดับต้องปรับปรุง/ระดับต้องแก้ไขเร่งด่วน	0

3. ประสิทธิภาพในการจัดการองค์กร ประเมินจากชั้นคุณภาพของการควบคุมภายในของสหกรณ์ เกณฑ์ให้คะแนน มีดังนี้

ประสิทธิภาพในการจัดการ องค์กร (การควบคุมภายใน)	คะแนน
ดีมาก	4
ดี	3
พอใช้	2
ต้องปรับปรุง	1
ไม่มีการควบคุมภายใน	0
ไม่มีการควบคุมภายใน	0

4. ประสิทธิภาพของการบริหารงาน ประเมินถึงการบริหารงานของคณะกรรมการ โดยพิจารณาจากการเกิดข้อบกพร่องในการบริหารงานของสหกรณ์ประกอบด้วย 1. การเกิดการทุจริต และ 2. การเกิดข้อบกพร่อง จำแนกประเภทได้ดังนี้ (1) ข้อบกพร่องทางบัญชี, (2) ข้อบกพร่องทางการเงิน, (3) การดำเนินการนอกกรอบวัตถุประสงค์, (4) พฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย และ (5) ข้อบกพร่องอื่น ๆ เกณฑ์ให้คะแนน มีดังนี้

ประสิทธิภาพของการบริหารงาน (การแก้ไขข้อบกพร่อง)	คะแนน
ไม่มีข้อบกพร่อง/ดำเนินการแก้ไขแล้วเสร็จสมบูรณ์	4
ดำเนินการแก้ไขแล้วเสร็จต้องติดตาม/อยู่ระหว่างดำเนินการแก้ไข	2
ยังไม่เริ่มดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่อง	0

สรุปเกณฑ์การจัดชั้นสหกรณ์

เกณฑ์การประเมิน	1. ความสามารถในการบริการสมาชิก (การมีส่วนร่วม)	ประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ (อัตราส่วนทางการเงิน)	ประสิทธิภาพในการจัดการองค์กร (การควบคุมภายใน)	ประสิทธิภาพของการบริหารงาน (ข้อบกพร่อง)
ชั้น 1	4 คะแนน (มากกว่าหรือเท่ากับ 70%)	4,3,2 คะแนน (มันคงดีมาก, มันคงดี, มันคงตามมาตรฐาน)	4,3 คะแนน (ควบคุมดีมาก,ดี)	4 คะแนน (ไม่มีข้อบกพร่องหรือได้ดำเนินการแก้ไขแล้วเสร็จสมบูรณ์)
ชั้น 2	สหกรณ์ที่มีคุณสมบัติของสหกรณ์ชั้น 1 ไม่ครบทั้ง 4 เกณฑ์			

ชั้น 3	0 คะแนน (ต่ำกว่า60%)	0 คะแนน (ต้องปรับปรุง, ต้องแก้ไขเร่งด่วน)	1,0 คะแนน (ต้องปรับปรุง,ไม่ มีความคุ้มค่าใน)	0 คะแนน (มีข้อบกพร่อง และยังไม่เริ่ม ดำเนินการแก้ไข)
	ต้องมีคะแนนตกครบทั้ง 3 ด้าน			
ชั้น 4	สหกรณ์ที่มีสถานะเล็ก			

หมายเหตุ

1. สหกรณ์ที่มีข้อบกพร่องและยังไม่เริ่มดำเนินการแก้ไข อยู่ในระดับชั้น 3
2. สหกรณ์ที่มีสมาชิกมีส่วนร่วมต่ำกว่า60% อัตราส่วนทางการเงินต้องปรับปรุง/ต้องแก้ไขเร่งด่วน และ ไม่มีการควบคุมภายใน/ต้องปรับปรุง (ต้องมีครบ 3เงื่อนไข) อยู่ในระดับชั้น 3
3. สหกรณ์ที่มีสมาชิกมีส่วนร่วมมากกว่า 70% อัตราส่วนทางการเงินมั่นคงดีมาก,มั่นคงดี, มั่นคงตามมาตรฐาน มีการควบคุมภายในดีมาก/ดี และไม่มีข้อบกพร่อง (มีครบ 4 เงื่อนไข)อยู่ในระดับชั้น 1
4. สหกรณ์อื่นๆ จะอยู่ในระดับชั้น 2

4. ผลการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาเพื่อยกระดับความเข้มแข็งสหกรณ์ภาคการเกษตรจากระดับชั้น 2 สู่อันดับ 1 ของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดมหาสารคาม

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการส่งเสริมพัฒนาเพื่อยกระดับความเข้มแข็งสหกรณ์ภาคการเกษตรจากระดับชั้น 2 สู่อันดับ 1 ตามกรอบแนวทางที่กรมส่งเสริมสหกรณ์กำหนด โดยยึดสหกรณ์เป้าหมายเป็นศูนย์กลาง โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลผลการจัดชั้นสหกรณ์เป้าหมาย เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแนวทางในการยกระดับชั้นความเข้มแข็ง ร่วมกันขับเคลื่อนแผนงาน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิก และฝ่ายจัดการซึ่งผลการประเมินศักยภาพสหกรณ์ ประจำปี 2564 ครั้งที่ 2 ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2565 พบว่า มีสหกรณ์ที่ความเข้มแข็งระดับชั้น 1 เพิ่มขึ้น 2 แห่ง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรวาปีปทุม จำกัด และสหกรณ์การเกษตรแห้วได้ จำกัด ซึ่งในการประเมินศักยภาพสหกรณ์ ประจำปี 2564 ครั้งที่ 1 ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2564 พบว่า สหกรณ์ทั้ง 2 แห่ง ไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินด้านความสามารถในการให้บริการสมาชิก ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการยกระดับชั้นความเข้มแข็งสหกรณ์ภาคการเกษตรจากระดับชั้น 2 สู่อันดับ 1 จึงขอเสนอแนวทางการยกระดับชั้นของสหกรณ์ ทั้ง 2 แห่ง พอสังเขป ดังนี้

4.1 สหกรณ์การเกษตรวาปีปทุม จำกัด ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2564 มีสมาชิกทั้งสิ้น 2,713 คน ทุนดำเนินงานทั้งสิ้น 634,149,018 บาท ดำเนินธุรกิจ 5 ประเภท ประกอบด้วย ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ธุรกิจรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร ธุรกิจบริการ ธุรกิจแปรรูปกาแฟ และธุรกิจรับฝากเงิน ผลการดำเนินงานมีกำไรสุทธิ 22,377,030 บาท

หลังจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการและฝ่ายจัดการ ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลผลการจัดชั้นสหกรณ์ของครั้งที่ 1 ประจำปี 2564 แล้ว พบว่า สหกรณ์ไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินด้านความสามารถในการให้บริการสมาชิก จึงได้กำหนดแนวทางดำเนินการ 2 แนวทาง คือ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และกำหนดแผนการเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการแก่สมาชิก โดยการดำเนินธุรกิจอย่างครบวงจรและมีความหลากหลายตรงตามความต้องการของสมาชิก กิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอผ่านทางสื่อต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหลากหลายรูปแบบ และได้ดำเนินการตามแนวทางดังกล่าว ส่งผลให้ความสามารถในการให้บริการสมาชิกเพิ่มขึ้น จนสามารถผ่านเกณฑ์ประเมินในระดับคะแนน 4

4.2 สหกรณ์การเกษตรแพะใต้ จำกัด ข้อมูล ณ วันที่ 30 เมษายน 2564 มีสมาชิกทั้งสิ้น 49 คน ทุนดำเนินงานทั้งสิ้น 121,870 บาท ดำเนินธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเพียงด้านเดียว มีสมาชิกได้รับการเพียง 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.22 เมื่อได้รับทราบผลการประเมินศักยภาพสหกรณ์แล้ว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลผลการจัดชั้นสหกรณ์ของครั้งที่ 1 ประจำปี 2564 เห็นว่า สหกรณ์มีทุนดำเนินงานไม่เพียงพอต่อการให้บริการสมาชิก จึงกำหนดแนวทางเพื่อเพิ่มความสามารถในการให้บริการสมาชิกเพิ่มขึ้น โดยการกู้ยืมเงินจากกองทุนพัฒนาสหกรณ์และกำหนดวงเงินกู้ของสมาชิกแต่ละรายไม่เกินรายละ 10,000 บาท ทำให้สามารถให้บริการสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 83.67 เป็นผลให้สหกรณ์ผ่านเกณฑ์ประเมินด้านความสามารถในการให้บริการสมาชิกในระดับคะแนน 4

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์

การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อทำธุรกิจกับสหกรณ์ นั้น อาจขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความมั่นคงของสหกรณ์
2. ด้านความน่าเชื่อถือของกรรมการดำเนินการ
3. ด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของสหกรณ์
4. ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่สหกรณ์
5. ด้านสถานที่ตั้งของสหกรณ์เหมาะสม
6. ด้านเป็นแหล่งเงินทุน (กู้ยืม)
7. ด้านความสะดวกในการทำธุรกิจกับสหกรณ์
8. ด้านผลตอบแทนที่ได้รับ
9. ด้านสวัสดิการ
10. ด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสหกรณ์

6. บทสรุป

“สหกรณ์” คือ คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามหลักการ อุดมการณ์ วิธีการสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิก ซึ่งสมาชิกสหกรณ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ เป็นทั้ง “เจ้าของ เป็นผู้บริหารและเป็นผู้ใช้บริการ” ดังนั้น สมาชิกสหกรณ์ต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำรงอยู่ได้ โดยคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ต้องกำหนดนโยบายในการจัดหาสินค้าและบริการเพื่อให้บริการแก่สมาชิกอย่างเพียงพอ ทัวถึง และเป็นธรรม จึงจะเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งของสหกรณ์อย่างยั่งยืน

.....

เรียบเรียงโดย

นายธนศักดิ์ โพธิ์

นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการพิเศษ

กลุ่มจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดมหาสารคาม